

Hóast Atlantshavið er hampuliga reint:

Føroyingar dálka mest

Føroyska samfelagið dálkar eins nógv og onnur brúkara-amfeløg í heiminum og pr. íbúgva merkir hetta, at vit eru ímillum tær mest dálkandi tjóðirnar í heiminum skrivar Jákup Pauli Joensen m.a. í greinini í dag, har hann eftirlýsir føroyskum tiltøkum í norðurlenska umhvørvisárinum.

-Vit hava eins stóra skyldu sum onnur framkomin lond, á einhvønn hátt at minka um okkara dálking skrivar Jákup Pauli, sum spyr, hvørja umhvørvisverndarætlan okkara politikarar hava. Nógvar eru konventiónirnar móti dálking, men fáar teirra eru settar í verk í Føroyum og enn minni verða tær hildnar.

Tað var Norðurlandaráðið, sum á fundi í Mariehamn, avgjórði at árið 1990-1991 skuldi vera umhvørvisverndarár burturav, og at árið skuldi byrja 5. juni — altjóða umhvørvisverndardagin.

Føroyar eru eitt av limalöndunum í Norðurlandaráðnum og herfyri skipaði Norrøna Felagið fyri fundi, har gjørt var vart við byrjanina av norðurlensku umhvørvisverndarárinum.

Enn hevur lítið verið at hoyrt um, hvussu hetta ár skal fara fram og hvørji tiltøk áttalan er at fremja í árinum.

Her skal verða sagt eitt sindur um, hví orsök er til at hava eitt umhvørvisverndarár — eisini í Føroyum.

Dálking

Hesi seinastu árin er stór orka lögð í umhvørvis-

verndararbeiðið í øllum norðurlöndum. Hetta hevur verið neyðugt, orsakað av tí stóðugt vaksandi misnýtsluni av okkara náttúrutilfeingi, orsakað av vaksandi týning av plantu- og djórasløgum og ikki minst orsakað av, at vit nú sjálvi eru farin at merkja at okkara lívsfarsla hótir okkara felags lívsgrundarlag, okkara luft, vatn, jørð og mat.

At umhvørvið verður dálkað av mannaávim er einki nytt fyrbrigdi. Til dømis var í 1500 talinum so nógvur roykur í London, at fólkinum varð álagt at stóða allari kolbrenning tær tíðir av árinum, tá parlamentið var samlað. Og í 1800 talinum var umhugsað at flyta parlamentið úr London vegna dálking — tá var tað tí at Themsens luktad í so illa av øllum kloakkunum, sum runnu út í ána.

Tílikir trupulleikar hava heilt upp til okkara tíð verið loystir við at byggja longri skorsteinar, so roykurin ikki legst ímillum húsin, og við at leggja kloakkir og byggja reinsiverk.

Í Føroyum eru fleiri bygdir og býir í gongd við at byggja kloakkir og verður hetta ofta gjørt eftir at áir eru vorðnar nógv dálkaðar av kloakkvatni. Men tað eru framvegis heilt stórir manglar í okkara kloakkkerri og vit mangla eitt mál fyri reinsidygd, bæði tá tað snýr seg um frænsi og skorsteinar.

Frá tí at dálking av umhvørvinum yvirhøvur var ein lokalur trupulleiki, serliga í tættbygðum umráðum sum býunum, er dálkingin hesi seinastu árin eisini vorðin regional og global, og vit mugu viðurkenna at einki eitur

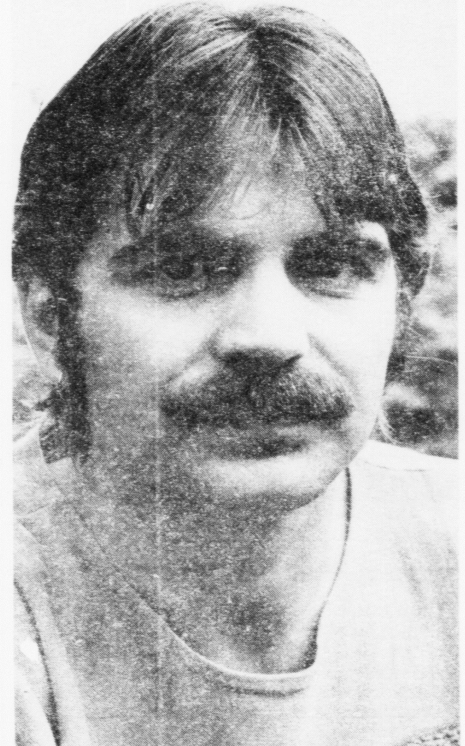
»burtur« longur, og at tað er mark fyri, hvør jørðin kann tola.

Luftdálking

Tann ovurstóri vøksturin í orkunýtsluni hesi seinastu 100 árin hevur havt nógvá útleiðing av m.a. svávuvi við sær. Hetta hevur givið súrt regn, sum hevur oyðilagt hópin av skógarumráðum og týnt hópin av vøtnum. Eisini hevur tað súra regnið økt munandi um teringina av teimum dýrgripum, vit hava fingið í varðveitslu frá farnum ættarliðum.

Súrt regn kann avmarkast við at reinsa roykin á t.d. akferum, skipum, elektrisitsverkem og brennisteðum. Hetta kann gerast við katalysatorum, kálkreinsing og øðrum, sum ofta er lógarkrav í øðrum norðurlöndum.

Ein onnur avleiðing av

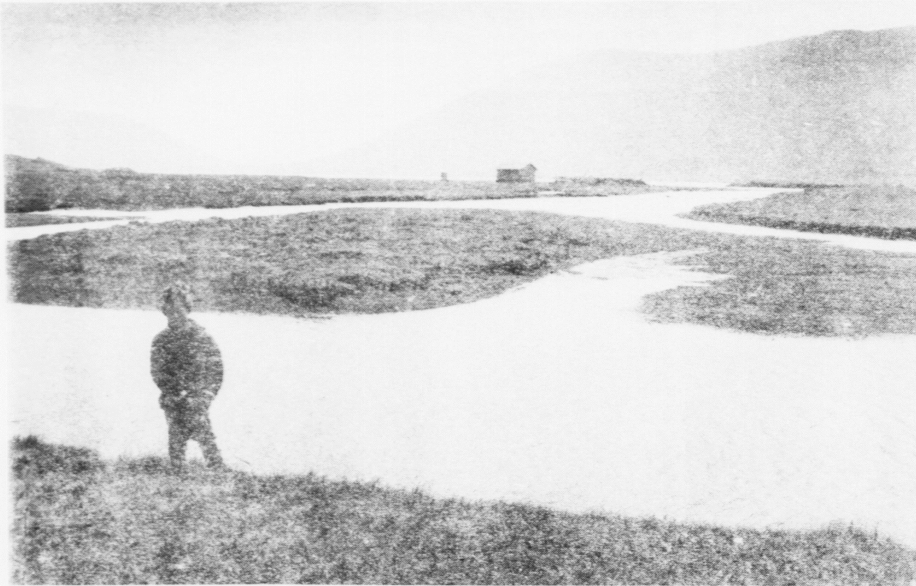
Jákup Pauli Joensen: -Tað er okkara ábyrgd og skylda sjálvi at fyrbyggja og gjalda tað neyðuga umhvørvisverndararbeiði. Vit hava ikki ráð at lata vera.

tí nógvu orkunýtsluni, er tann vaksandi koltviltan í luftini. Hetta ger at meiri sólarhiti verður afturhildin á jørðini og gevur tað, vit kenna sum »vakstrarhúsávirkanina«. Hier hevur eisini tann nógvu frumskógaroyðingin týðning — serliga tí at upptøkan av koltviltu frá luftini minkar tá trøini fækka. Tey næstu 50 árin verður roknað við at miðalhiti á jørðini veksir um 2—4°C. Á okkara leiðum kann sostatt roknast við, at tað gerst heitari. Samsundis verður roknað við meiri regni og at tað gerst meira harðfært. Aðrastaðni verður harafturat roknað við at stór landaeki fara undir hav ella leggjast oyðin og at flóttafólkastreymurin, grunda á umhvørvisvanlukkur, kemur at økjast.

Neyðugt er at minka um

ovurnýtsluna av orku, at fáa meira burtur úr tí orku, vit nýta og tryggja at eingin orka fer til spillis. Vit mugu somuleiðis til at byggja okkara tilveru á orkukeldur, ið stóðugt kunnu endurnýggjast.

Eina triðju avleiðing av luftdálkingini ger tann parturin av evnum, sum eru so stabil at tey ikki verða niðurbrotin, fyrr enn tey eru farin upp um ozonlagið, har tey verða niðurbrotin av teimum sterku ultraviolettu sólargeislingunum, sum ozonlagið annars verjur jørðina fyri. Hesi dálkingar-evni eru síðani við til at niðurbóta ozonlagið og vilja sostatt ávirka javnvágina í ozonlagnum og atmosferuni sum heild. Tað eru tíværri ábendingar um at ozonlagið er um at tynnsast, og vil hetta merkja at sólin ikki verður

-Vit hava eina valra náttúru og vit eiga ikki at lata hana oyðileggjast av dálking skrivar Jákup Pauli Joensen